

Valeer NECKEBROUCK

“VRAAGT EN GIJ ZULT VERKRIJGEN”

VERHOORT GOD AL ONZE GEBEDEN?

CARMELITANA

© Carmelitana, Gent (www.carmelitana.be)

ISBN: 978-90-76671-99-4

Wettelijk Depot: D/2015/0770/06

NUR: 707

Vormgeving en kaft: Press Point.be, Deinze

Druk: ACCO, Herent

De Bijbelteksten zijn ontleend aan de Willibrordvertaling van 1978 (die nog steeds in de liturgie gebruikt wordt en dus vertrouwd in de oren klinkt)
Een bijzonder woord van dank aan zuster Machteld Vanden Broek die de tekst nauwkeurig nazag

Inhoud

1. Een belangrijke en delicate pastorale aangelegenheid	5
2. De leer	10
3. En de ervaring	16
4. Een oud en universeel thema	23
5. De juiste benadering van de Bijbel	32
6. Andere geluiden	40
7. Op verkeerde sporen	46
8. Iets of iemand?	56
9. God verhoort niet alle gebeden	65
10. Filosofie	75
11. Wetenschap	83
12. Leer ons bidden	87
13. Vraaggebed en geloof	92
14. Vraaggebed en morele praxis	100
15. De context als weg naar een oplossing	103
16. In Jezus' Naam	108
17. Jezus geconfronteerd met een paradox	115
18. Netelige vragen	123
19. Het christelijke vraaggebed	132
20. Een nieuw probleem	141
21. Bij wijze van besluit	150
BIBLIOGRAFIE	154

1. Een belangrijke en delicate pastorale aangelegenheid

Een boek geheel gewijd aan het vraag- of smeekgebed kan de indruk wekken dat die bede de enige, of althans de belangrijkste, vorm van gebed is in het christendom. Volgens de meeste katholiek geïnspireerde geestelijke schrijvers beantwoordt die indruk niet aan de werkelijkheid. Zij schrijven door de band dat, in de geest van de Kerk, het vraaggebed noch het enige noch het voornaamste christelijk gebed is. Zij voelen zich spontaan geneigd de Kerkvader Clemens van Alexandrië (c. 150 – c. 215) bij te treden die het dankgebed als de voornaamste vorm van gebed aanduidde.¹ Zij zijn van oordeel dat reeds in het Oude Testament dezelfde prioriteit geldt.² De *Catechismus ten gebruike van al de bisdommen van België* definieert het afsmecken van gunsten van God slechts als de vierde en laatste finaliteit van het gebed.³ Op de achtergrond speelt wellicht, bewust of onbewust, de onbewezen stelling mee dat aanbidding, lofprijzing en dankzegging intrinsiek meer volmaakte en zuivere gebedsvormen zijn dan het smeekgebed dat ervan verdacht wordt overdreven betrokken te zijn op het eigen ik en af te glijden naar een voorstelling van God als een eeuwig beschikbare Sinterklaas.

In sommige kringen ziet men dat toch enigszins anders. Zo verdedigt de grote protestantse theoloog Karl Barth nadrukkelijk dat het smeekgebed het centrum is van het christelijk bidden: “Wat van de christen een bidder maakt”, schrijft hij, “is dat hij zich tot

1 CLEMENS VAN ALEXANDRIË, *Stromata*, VII, 79, 2.

2 L. GROLLENBERG, *Geloven is zo gek nog niet*, Baarn, 1983, p. 153: “Het besef van Gods verhevenheid had ook tot gevolg dat de Joden in de veelvuldige gebeden eerder kwamen tot loven en prijzen en danken dan tot het vragen om hulp in de dingen van het dagelijkse leven”.

3 *Catechismus ten gebruike van al de bisdommen van België*, Brugge, 1960, p. 70: “Bidden is onze ziel verheffen tot God, om Hem te aanbidden, om Hem te danken, om Hem vergiffenis te vragen, of om gunsten van Hem af te smeken”.

God wendt om iets te *vragen*".⁴ Ook sommige katholieke auteurs zien *bidden* vooral als een synoniem van *vragen*. "De materiële inhoud van het gebed is een vraag. Zo luidde onze stilzwijgende uitgangshypothese, en zij was gerechtvaardigd. Is bidden onder mensen niet altijd vragen?", schrijft de Franse filosoof Maurice Nédoncelle.⁵ Wat daar ook van zij, het smeekgebed is ongetwijfeld de meest beoefende en populairste gebedsvorm. Het is wellicht in het algemeen ook de meest intens beleefde vorm van gebed. Immers, het lijkt nogal vanzelfsprekend dat de aandacht van de bidder het scherpst zal gefocust zijn wanneer zijn gebed ontspringt aan een diep gevoelde persoonlijke of collectieve nood of gemis, met andere woorden wanneer hij aan God iets te vragen heeft.

De Vaticaanse astronoom Guy Consolmagno suggereerde in een recent interview dat die overwaardering van het smeekgebed eigen aan of kenmerkend voor de Westerse gelovigen zou zijn.⁶ Vele jaren verblijf en onderzoek in Afrika en Latijns-Amerika laten mij toe dat resoluut tegen te spreken. Afrikanen en Latijns-Amerikanen zijn, evenzeer als de doorsnee Westering, in de eerste plaats *vragende* bidders. In ieder geval staat vast dat die vorm van gebed van aard is voor de gelovige tot de meest dramatische en drastische conclusies te leiden, met name tot ernstige twijfel aan, of zelfs tot een radicale breuk met het geloof.

Niet zonder enige verrassing stelt men vast dat de volkse praktijk, merkwaardig genoeg, in overeenstemming schijnt te zijn met

4 K. BARTH, *Dogmatique*, 111, 3, p. 253.

5 M. NÉDONCELLE, *Prière humaine, prière divine. Notes phénoménologiques*, Paris – Brugge, 1962, p. 31. Cfr E. VANDEN BERGHE, *Wat is bidden? En wat haalt het uit?*, Collationes. Vlaams Tijdschrift voor Theologie en Pastoraal, 2006, p. 238-239: "Is bidden dan altijd vragen? Ja, omdat de aanspreking tot de andere altijd een verzoek om gehoor inhoudt – ook als de inhoud van de bede lof of dank is. Ja, omdat de existentiële aanzet tot bidden de nood is. (...) De mens (...) gaat effectief tot bidden over omdat zijn precare bestaan er hem toe drijft. Daarom verloopt het gebed in de eerste plaats in de vraagvorm. Of in de klacht, omdat die geen gearticuleerd object heeft, tenzij precies het precare bestaan zelf". IBIDEM, p. 253: "De grondtonaliteit van het gebed is het vragen".

6 Gepubliceerd in het weekblad *Tertio*, 2014, nr° 773.

het optreden van Jezus. Lofprijzing en dankzegging ontbreken niet in de uitspraken die in het Nieuwe Testament aan Jezus worden toegeschreven; zij zijn echter veel minder prominent aanwezig dan zijn statements over het smeekgebed. De enige gebedsvorm die Jezus echt schijnt te interesseren is het vraaggebed. Meer speciaal gaat zijn aandacht naar de belofte van verhoring.⁷ Het feit dat het Onzevader, het gebed dat Jezus aan zijn volgelingen geleerd heeft, uitsluitend bestaat uit vragen, bevestigt die indruk. Ik zal verder in dit boek proberen aan te tonen dat de voorkeur voor het smeekgebed, waarvan Jezus blijk schijnt te geven, rechtstreeks voortvloeit uit en nauw samenhangt met zijn opvatting van het Rijk Gods en van de voorwaarden om er toegang toe te krijgen.

Ik heb in mijn leven nogal wat mensen ontmoet die, zoals men dat uitdrukt, hun geloof hebben verloren. Daarbij is mij opgevallen dat relatief weinigen daarvan die ommekeer in hun geestelijk leven toeschrijven aan de invloed van de grote klassieke “meesters

7 Cfr. I. DE LA POTTERIE, *Het gebed van Jezus. De Messias, de dienaar van God, de Zoon van de Vader. Een benadering vanuit de Evangelieën*, Bonheiden, 1987, p. 41: « Onder de gebeden van Jezus die de Evangelieën ons bewaard hebben, vermelden in feite de synoptici slechts één lofgebed, en Johannes – buiten het hogepriesterlijk gebed – één dankgebed. (...) Statistisch althans is het grootste aantal van de geformuleerde gebeden een of andere vorm van smeekgebed ». G.M. SOARES-PRABHU, *Spreken tot 'Abba': gebed als smeking en dankzegging in de leer van Jezus*, Concilium, 1990, 3, p. 41: « Deze (wijsheidsaansporing) trekt onze aandacht naar het grote belang dat in Jezus' leer over het gebed gehecht wordt aan het smeekgebed. In feite gaan vrijwel alle uitspraken over gebed bij de synoptici over het smeekgebed, zodat 'bidden' (*proseuchesthai*) in de evangelies bijna synoniem is met 'vragen' » (*aitein, deisthai, erotan, parakalein*). S. GREINER, *La prière est-elle toujours exaucée?*, Nouvelle Revue Théologique, 1991, p. 841: « Il est frappant que Jésus ne parle que de la prière de demande, jamais de celle d'action de grâces. (...) La seule prière d'action de grâces que l'on rencontre dans les paraboles et récits de Jésus est la prière inexaucée du pharisien dans le Temple (Luc 18, 11). Dans la doctrine de Jésus sur la prière, l'action de grâces n'est manifestement pas le point décisif. Ce qui l'intéresse surtout, c'est la promesse d'exaucement ». Dat de enige vermelding van dankzegging toegeschreven aan Jezus het gebed van de Farizeeër zou zijn in Luc 18, 11, is misschien niet helemaal juist. Jezus dankt en prijst zijn Vader in Joh 11, 41-42; in Luc 10, 21 en in Mt 11, 25. Daar waar Nederlandse en Franse vertalingen van Mt 11, 25 en Luc 10, 21 eerder spreken over “prijzen”, “loven”, “bénir”, geven de Engelse vertalingen die ik nakeek de voorkeur aan “danken”: “Father, Lord of heaven and earth, I thank you because...” “I am grateful to You, Father, Lord of heaven and earth, because...”

van het wantrouwen” – Feuerbach, Marx, Comte, Darwin, Freud, Nietzsche – of aan de lectuur van een of andere vertegenwoordiger van “de nieuwe atheïsten” – Dawkins, Hitchens, Dennett, Harris. Veel talrijker zijn zij die het onverhoorde gebed aanwijzen als de oorzaak van hun geloofstwijfel of geloofsafval. Het zijn mensen die, om zeer begrijpelijke redenen, geen weg weten met wat zij ervaren als een pijnlijke contradictie tussen de bijbelse en kerkelijke affirmaties over de efficiëntie van het gebed en hun persoonlijke ervaring die daar haaks op staat.⁸ In een poging om hun wankelend geloof overeind te houden hebben sommigen hulp gezocht bij priesters. Vanuit die hoek hebben zij vaak niet echt adequate antwoorden op hun vragen gekregen. In de meeste gevallen blijft het bij het geven van de raad ondanks alles vol te houden en het bidden zeker niet op te geven. Daar dit door de meeste mensen niet echt ervaren wordt als een oplossing, heeft de mislukte reddingspoging uiteindelijk hun overgang naar het ongelooft mede in de hand gewerkt.⁹

Ook sommige theologen en pastoraal verantwoordelijken menen dat het onverhoorde smeekgebed slechts een marginale kwestie is. Maar als toch een vrij groot aantal twijfelaars of ex-gelovigen dit probleem aangeven als de oorzaak van hun huidige positie, als met andere woorden blijkt dat problemen rond het bidden vaak leiden tot geloofsproblemen, is het toch duidelijk dat het hier gaat om een belangrijke en delicate pastorale aangelegenheid. Dat de stap van problemen rond het bidden naar twijfel over het geloof vlug gezet is, zal niemand verwonderen die enig inzicht heeft in de relatie tussen gebed en religie. Die is zo nauw dat elke

8 Cfr S. BUDD, *Sociologists and Religion*, London, 1973, p. 144: “A group of workingmen and small manufacturers who became active anti-clericals reported that they lost their religious faith, not through reading Darwin, Lyell, or Strauss, but the Bible”. Zie ook IDEM, *The Loss of Faith: Reasons for Unbelief among Members of the Secular Movement in England, 1850-1950*, Past and Present, 1967.

9 Cfr V. REYNOLDS – R. TANNER, *The Social Ecology of Religion*, New York – Oxford, 1995, p. 5: “One reason why many of us in the West are atheists or agnostics is that we have personally experienced the failure of our religion or its ministers to meet our needs or answer our questions at times of crisis”.

beweging in de richting van acceptatie of afwijzing van de ervaring van bidden altijd een symptoom is van waardering of distantie inzake het religieuze fenomeen.¹⁰

Het boek dat u in de hand hebt is een vrucht van dat inzicht. Het heeft geen andere bedoeling of ambitie dan de verwarde of twijfelende gelovige enkele elementen ter reflectie voor te leggen in de hoop dat die hem van dienst kunnen zijn. Concreter, het wil aantonen dat de huidige pastoraal en catechese, die gekenmerkt worden door een eenzijdige focus op de slogan “God verhoort al onze gebeden”, dienen aangevuld door andere aspecten van de problematiek die ruimschoots in de Bijbel aanwezig zijn. Op die manier wordt een meer evenwichtige en genuanceerde visie mogelijk die, hopelijk, minder aanleiding geeft tot twijfel aan of breuk met het geloof.

10 D. DUQUOC – C. FLORISTÁN, *Smeekgebed en dankzegging*, Concilium, 1990, 3, p. 9: “Gezien het feit dat het gebed de ziel van de religieuze ervaring is, is elke kritiek op het gebed of de verdediging ervan tevens verwerping of acceptatie van de godsdienst als zodanig”. Cfr O. CULLMANN, *La prière dans le Nouveau Testament. Essai de réponse à des questions contemporaines*, Paris, 1996, p. 32 : « Ceux qui combattent le plus farouchement la foi en un Dieu, par exemple Nietzsche, citent très volontiers précisément la prière des croyants afin d’illustrer l’absurdité de croire à l’existence de Dieu ». Zie ook R. DAWKINS, *God als misvatting*, Amsterdam, 2006, p. 71-76; D.C. DENNETT, *Thank Goodness!*, in L.M. ANTONY (ed.), *Philosophers without God. Meditations on Atheism and the Secular Life*, New York, 2007, p. 115-117.

2. De leer

In het Oude Testament verzekert God ons, onder meer bij monde van de profeet Jeremia, dat Hij ons zal verhoren wanneer wij tot Hem bidden: “Ik ken de plannen die Ik met u heb; ze hebben uw heil op het oog, niet uw onheil, en bereiden u een hoopvolle toekomst. Als ge Mij aanroept en tot Mij bidt, zal Ik u verhoren. Als ge Mij zoekt, met heel uw hart zoekt, zult ge Mij vinden, dan laat Ik Mij vinden” (Jer 29, 11-14). Ook de Psalmist is ervan overtuigd dat God het roepen van de rechtvaardige niet onbeantwoord laat: “Ik zocht de Heer: Hij gaf mij antwoord. (...) Zie, er was een verdrukte die riep: De Heer heeft hem antwoord gegeven, hem verlost uit al wat hem kwelde. (...) De Heer slaat de rechtvaardigen gade, zijn oor vangt hun hulpgeroep op. Zij riepen, de Heer gaf hun antwoord. Hij heeft hen verlost uit hun noden” (Ps 34, 5, 7, 17-18). “Wie op Mij rekent zal Ik verlossen, beschermen zal Ik wie Mij erkent. Wanneer hij Mij aanroept zal Ik hem horen, hem bijstaan in iedere nood, hem rechten en aanzien schenken” (Ps 91, 14-15). “Als ik U aanriep, hebt Gij mij verhoord, en mijn zielskracht vermeerderd” (Ps 138, 3).

Het Nieuwe Testament bevat meerdere ondubbelzinnige uitspraken van Jezus over de doeltreffendheid van het gebed. Hij was ervan overtuigd dat zijn hemelse Vader zijn gebed altijd positief beantwoordt: “Vader, ik dank U dat Gij Mij verhoord hebt. Ik wist wel dat Gij Mij altijd verhoort” (Joh 11, 41-42). Dat het gebed van Jezus altijd verhoord wordt valt ook anderen op. Zo zegt Marta, de zuster van Lazarus tot Hem: “Nu weet ik, dat wat Gij ook aan God vraagt, God het U zal geven” (Joh 11, 22). Jezus verzekert zijn volgelingen dat zij, onder bepaalde voorwaarden, van dezelfde welwillendheid vanwege de Vader mogen genieten als Hijzelf. “Vraagt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en er zal worden opengedaan. Want al wie vraagt, verkrijgt; wie zoekt, vindt en voor wie klopt, doet men open. Of is er wel iemand onder u die zijn zoon een steen zal geven als hij om brood vraagt? Of

een slang wanneer hij vraagt om een vis? Als gij dus, ofschoon gij slecht zijt, goede dingen weet te geven aan uw kinderen, hoeveel te meer zal dan uw Vader die in de hemel is, het goede geven aan wie Hem daarom vragen.” (Mt 7, 7-11). “Ik zeg u: wanneer twee van u eensgezind op aarde iets vragen – het moge zijn wat het wil – zullen zij het verkrijgen van mijn Vader die in de hemel is. Want waar er twee of drie verenigd zijn in mijn Naam, daar ben ik in hun midden” (Mt 18, 19-20). “Al wat gij in vertrouwd gebed zult vragen, zult gij verkrijgen” (Mt 21, 22). “Alles wat ge in het gebed vraagt, gelooft dat gij het al verkregen hebt, en ge zult het verkrijgen” (Mc 11, 24).

Zelfs zeuren en zagen keurt Jezus niet af: “Hij leerde hun in een gelijkenis dat zij steeds moesten bidden en daarin niet versagen. Hij zei: ‘Er was eens in een zekere stad een rechter, die zich om God noch gebod bekommerde. Er was ook een weduwe in die stad die herhaaldelijk bij hem kwam met het verzoek: Verschaf mij recht ten opzichte van mijn tegenstander. Een tijdlang wilde hij niet, maar daarna zei hij bij zichzelf: ‘Al bekommer ik mij om God noch gebod, toch zal ik die weduwe recht verschaffen om niet langer geplaagd te worden door haar eindeloze bezoeken’ En de Heer sprak: ‘Hoort wat de onrechtvaardige rechter zegt!’ Zou God dan geen recht verschaffen aan zijn uitverkorenen, die dag en nacht tot Hem roepen en naar wie Hij genadig luistert? Ik zeg u: Hij zal hun spoedig recht verschaffen” (Luc 18, 2-8). “Stel, iemand van u heeft een vriend. Midden in de nacht gaat hij naar hem toe en zegt: Vriend, leen mij drie broden, want een vriend van mij is van een reis bij mij aangekomen en ik heb niets om hem voor te zetten. Zou die ander van binnen uit dan antwoorden: Val me niet lastig; de deur is al op slot en mijn kinderen en ik liggen in bed; ik kan niet opstaan om het je te geven? Ik zeg u, als hij al niet opstaat en het hem geeft omdat hij zijn vriend is, zal hij toch opstaan en hem geven al wat hij nodig heeft, om zijn onbescheiden aandringen. Tot u zeg ik hetzelfde: Vraagt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en er zal worden opengedaan” (Luc 11, 5-9). “En wat gij ook zult vragen in mijn Naam, Ik zal het doen,

opdat de Vader moge verheerlijkt worden in de Zoon. Als gij Mij iets zult vragen in mijn Naam, zal Ik het doen” (Joh 14, 13-14). “Als gij in Mij blijft en mijn woorden in u blijven, vraagt dan wat gij wilt en gij zult het krijgen” (Joh 15, 7). “De Vader zal u geven al wat gij Hem in mijn Naam vraagt” (Joh 15, 16). “Voorwaar, voorwaar, ik zeg u: wat gij de Vader ook zult vragen, Hij zal het u geven in mijn Naam. Tot nu toe hebt gij niets gevraagd in mijn Naam. Vraagt en gij zult verkrijgen, opdat uw vreugde volkomen zij” (Joh 16, 23-24).

Aan de hand van concrete voorbeelden toont de Schrift de doeltreffendheid aan van het smeekgebed. Ik geef er een paar waaruit blijkt dat God en Christus hun gedrag laten bepalen door het smeken van mensen. De tussenkomst van Abraham zou de steden Sodom en Gomorra van de vernietiging hebben gered, ook indien er maar tien rechtvaardigen hadden gewoond (Gen, 23-33). Meer dan eens houdt de voorspraak van Mozes de straf-fende hand van God, die klaar was om op zijn volk neer te komen, tegen: “Hij had hen, zo dreigde Hij, vernietigd, indien Mozes niet, zijn verkorene, op de bres had gestaan, Hem weerhoudend: deze wist zijn gramschap te keren (Ps 106, 23). Jezus zou er niet aan gedacht hebben in Kana water in wijn te veranderen – zijn uur was nog niet gekomen – als zijn moeder niet discreet om zijn interventie had verzocht (Joh 2, 1-11). Evenmin als Hij van plan was de Syrofenicische vrouw te helpen, als die niet koppig bij Hem daarop was blijven aandringen (Mc 7, 25-30).

De jonge Kerk heeft Jezus’ leer ernstig genomen en concreet toegepast, zoals onder meer blijkt uit de brief van Jakobus: “Schiets iemand van u te kort in wijsheid, dan moet hij haar vragen aan God, en zij zal hem gegeven worden, want God geeft aan allen zonder voorbehoud en zonder verwijt” (Jak 1, 5). “Is iemand onder u ziek? Laat hij de presbyters van de gemeente roepen; zij moeten een gebed over hem uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovige gebed zal de zieke redden en de Heer zal hem oprichten” (Jak 5, 14-15). In de eerste brief van Johannes

lezen wij: “Wij mogen vrijmoedig met God omgaan; wij krijgen van Hem alles wat wij vragen, omdat wij zijn geboden onderhouden en doen wat Hem aangenaam is” (I Joh 3, 21-22). En: “Als wij weten dat God naar al onze vragen luistert, mogen wij er ook zeker van zijn dat onze gebeden al zijn verhoord” (1 Joh 5, 15). De apostel Paulus spoort de Filippenzen aan voor alles te bidden en al hun problemen aan God voor te leggen, uiteraard met de bedoeling verhoord te worden: “Maakt u nergens zorgen over, maar bid voor alles. Vertel God al uw problemen en verlangens en vergeet vooral niet Hem te danken voor alles wat Hij doet” (Fil 4, 6).

Tot op vandaag blijft de Kerk trouw dezelfde boodschap van het Nieuwe Testament verkondigen. Het vragen aan God, de bron van alle goeds, om al wat wijzelf en anderen verlangen of nodig hebben, is vanaf het begin tot op vandaag een constant bestanddeel van de officiële kerkelijke eredienst. De volgende officiële liturgische gebeden zijn goede voorbeelden van die continuïteit. Het openingsgebed van de Mis op de vrijdag van de achtste week door het jaar (A-cyclus) luidt: “Heer onze God, de noden van ieder mens gaan u ter harte en in het Evangelie is ons toegezegd dat elk oprecht gebed verhoord zal worden. Neem alle twijfel uit ons weg, en geef ons het vertrouwen dat wij alles zullen verkrijgen waar wij om bidden in de naam van Jezus Christus, onze Heer”. In het openingsgebed van de zeventwintigste zondag door het jaar (A-cyclus) klinkt het: “Almachtige, eeuwige God, in uw onuitsprekelijke goedheid geeft Gij altijd meer dan ons toekomt, veel meer dan wij U vragen”.

De Kerk drukt haar overtuiging niet alleen uit in liturgische teksten. Zij bidt ook daadwerkelijk, en moedigt de gelovigen aan te bidden, voor de meest diverse intenties, gaande van de meest spirituele doeleinden zoals de vergiffenis van zonden, de bekering van de zondaars en de heidenen, de versterking van het geloof van de christenen, de bloei van de Kerk, de hereniging van de gescheiden Kerken, de vooruitgang van de interreligieuze dialoog, vrede voor alle volkeren, de eeuwige rust van de overledenen, het succes

van de missionering, de toename van priesterroepingen..., tot de meest aardse en materiële aangelegenheden zoals het behoud van gezondheid, de genezing van zieken, het vinden van werk, de ontmoeting van een partner, het terugvinden van een voorwerp, de behouden terugkeer van een reis, een overvloedige oogst, het welzijn van het vee, het slagen in een examen, het herstel van de huiselijke vrede, het dagelijks brood, regen of zonneshijn...

De Kerk is van oordeel dat die houding haar rechtvaardiging vindt in de Schrift. In de eerste plaats in het feit dat Jezus zelf, toen Hij zijn leerlingen het “Onzevader” voorhield, niet gearzeld heeft ons te leren bidden, niet alleen voor de komst van het Rijk Gods en het geschieden van Gods wil, maar ook voor materiële zaken. Daarin wordt immers het “dagelijks brood” van God afgesmeekt.¹¹ Maar ook wanneer men de andere bijbelse teksten, die hierboven werden geciteerd herleest, zal men merken dat bidden voor de vervulling van aardse behoeften en verlangens daarin steun vindt. “*Wat gij ook zult vragen in mijn Naam*”, zegt Jezus, “Ik zal het doen” (Joh 14, 13). En: “*Wat gij de Vader ook zult vragen*, Hij zal het u geven” (Joh 16, 23). “De Vader zal u geven *al* wat gij Hem in mijn Naam vraagt” (Joh 15, 16). “Vraagt dan *wat gij wilt* en gij zult het krijgen” (Joh 15, 7). Dit zijn inclusieve formules die de vraag om materiële goederen niet uitsluiten en derhalve de kerkelijke praktijk rechtvaardigen. Andere nieuwtestamentische geschriften zijn in continuïteit met de inclusieve uitspraken van Jezus. Volgens

11 Ik weet wel dat er andere interpretaties van dat Bijbelvers bestaan, waarvan sommige zich kunnen beroepen op Kerkvaders. C.F. EVANS, *Het Onzevader*, Baarn, 1998, p. 61: “Deze bede (Geef ons heden ons dagelijks brood) lijkt de eenvoudigste van alle, en wordt ook algemeen als zodanig beschouwd. In dit geval zouden wij kunnen denken geen last te krijgen van de bemoeizucht van de critici, en van de complicaties waarmee ze zo vaak komen aanzetten. Maar zo is het niet. Integendeel, bij nader onderzoek blijkt dit de moeilijkste van alle beden, een waarvan de betekenis het minst vaststaat. Het is een van de meest besproken zinnestjes uit de evangeliën, en de literatuur over deze discussie is enorm uitgebreid en groeit steeds aan”. Op die complexe exegetische kwestie kunnen wij hier niet ingaan. Mij is het hier enkel te doen om het feit dat, in haar predikatie en haar catechese, de Kerk het zinnestje in kwestie courant gebruikt *ook* in de zin hierboven aangegeven. Die betekenis kan, mijns inziens, in ieder geval moeilijk worden uitgesloten. Ik kom verder op het probleem terug.

de brief van Jakobus mag men God bidden zowel om een tekort aan wijsheid te verhelpen als om genezing te bekomen van ziekte (Jak 1, 5; 5, 14-15). De eerste brief van Johannes leert dat wij van God krijgen “*alles* wat wij vragen” (1 Joh 3, 21-22). En de apostel Paulus maant de Filippenzen aan “*al hun verlangens* aan God voor te leggen in gebed en smeking” (Fil 4, 6).

Er bestaat in de geschiedenis van de spiritualiteit een traditie die leert dat voor het bekomen van aardse gunsten niet mag gebeden worden als de beneficiant van die gunsten de bidder zelf is, maar wel als zij ten goede komen aan iemand anders. Ik zie echter steun noch justificatie voor dat onderscheid in het Nieuwe Testament.¹²

12 Cfr H. PRICE, *Essays in the Philosophy of Religion*, Oxford, 1972, p. 42.

3. En de ervaring

Ondertussen echter hebben heel wat christenen de indruk dat hun ervaring haaks staat op de mooie beloften van Jezus en de Kerk. Met die contradictie tussen het bijbelse en theologische discours enerzijds en het reële leven anderzijds weten vele gelovigen moeilijk of helemaal niet om te gaan. De volgende bedenking van een leraar van het middelbaar onderwijs illustreert treffend de aarzelende en verwarde gemoedstoestand waartoe zij bij de gelovigen aanleiding geeft:

Vroeger was er een God. Is die er nog? En hoe voelen de leerlingen van nu dat aan? Zonet hebben wij een laatste groet gebracht aan Chris. Vorige week vertrok hij nog blij van school naar huis en nu... Tijdens de uitvaart zit je als leraar tussen zijn klasgenoten en je voelt de verslagenheid en de vragen in het hart van deze jonge mensen. De dag erna bidden verscheidene leerlingen niet mee 's morgens. 'God luistert toch niet want dan was Chris nog hier!' Wat kan ik zeggen? Doorverwijzen naar de godsdienstles of eerlijk toegeven dat ik eigenlijk hetzelfde voel? Dat ik in mijn spreken tot God nooit antwoord hoor? Het is precies alsof ik tegen een muur praat. 'Waarom moeten wij dan 's morgens bidden, meneer?' Ja, waarom? God was onrechtvaardig door Chris te laten sterven. Waarom vragen zij dat niet in de godsdienstles? Of moet ik toegeven dat ik erop sta dat het morgengebed gezegd wordt omdat het moet vanwege de directeur? Ik geef het op. De leerlingen zien door mijn twijfels heen.¹³

13 F. UYTTERHOEVEN, *Katholieke school: tochtgenoot van Jezus. Blijven bidden in veranderende tijden*, Pastoralia. Beleids- en informatieblad van het Aartsbisdom Mechelen – Brussel, 2012, n° 4, p. 20.

De meesten onder ons kennen een of ander schrijnend geval dat een treffende gelijkenis vertoont met die beschrijving.¹⁴ Persoonlijk herinner ik mij vooral het offensief van gebed dat werd ontketend in mijn dorp toen een zestienjarig meisje, de enige dochter van een vrouw die niet lang daarvoor haar nog jonge echtgenoot – veertig jaar – had verloren, door een gevaarlijke ziekte werd bedreigd. Avond na avond verzamelde een groot gedeelte van de inwoners van het dorp zich in de parochiekerk om van God de genezing van het meisje af te smeken. Er werd met diep geloof, grote vurigheid, standvastigheid en volharding gebeden. Tevergeefs. Het meisje overleed. Mijn dorpsgenoten waren geschokt. Zij voelden zich in het ootje genomen en maakten een ernstige crisis door. Plots kregen zij de indruk dat al hun gebeden niets anders waren geweest dan wat geklets uit hun nek dat onherroepelijk in de ruimte verloren was gegaan. Bidden leek hen nu, zoals iemand het ooit uitdrukte “praten door een telefoon die dood is: er is geen verbinding, niemand luistert werkelijk aan de andere kant, laat staan dat er iemand antwoordt”.¹⁵ Het gebeuren heeft hun geloof zwaar op de proef gesteld en bij sommigen is het erbij geschoten.

In de jaren onmiddellijk voorafgaande aan de tweede wereldoorlog werd op vele plaatsen intensief gebeden opdat de vrede zou bewaard blijven. In tegenstelling daarmee brak kort daarop het bloedigste conflict uit dat de wereld ooit heeft meegemaakt. Ik heb daar vaak aan teruggedacht toen ik, in het begin van de jaren negentig, een herhaling van dat scenario meemaakte. Aangevoerd door president Saddam Hoessein had het Iraakse leger het naburige Koeweit geannexeerd. De wereld hield de adem in, bang het verdere verloop van de gebeurtenissen afwachtend. In heel de wereld werd gebeden opdat er toch in geen geval oorlog van zou komen. Maar zoals we allemaal weten brak ondanks alle gebeden

14 M. MULLER-COLARD, *L'autre Dieu. La plainte, la menace et la grâce*, Genève, 2014, p. 33 : « Chacun peut se remémorer, à la lecture de sa vie, un moment où Dieu était ardemment attendu et où il brilla par son absence ».

15 Geciteerd in J. VAN HEERDE, *Bidden zonder gebeden. Waarom bidden zo moeilijk voor ons is en hoe het anders zou kunnen*, Baarn, 1986, p. 12.

de Golfoorlog uit, een conflict waarvan nog steeds niet alle kwalijke gevolgen zijn opgeruimd.

Bij gelegenheid van de twintigste verjaardag van de moord op zijn door Marc Dutroux ontvoerde dochtertje Julie en haar vriendinnetje Mélissa Russo, schreef de ontroostbare vader Denis Lejeune een brief aan zijn overleden kind waarin onder meer staat:

Hoeveel kaarsen hebben wij niet gebrand? Hoe vaak hebben wij niet tot God gebeden opdat jullie zouden terugkomen? Maar niemand heeft ooit antwoord gekregen. Want die 'goede' God bestaat niet! Of anders was hij doof, blind of met vakantie.¹⁶

Bijzonder pijnlijk en voor vele gelovigen haast niet te begrijpen zijn die gevallen waarin uitgerekend een biddende groep gelovigen of mensen op bedevaart omkomen ten gevolge van een instortend kerkgebouw of een zwaar verkeersongeluk. Het schokkendste voorbeeld op dat gebied, waar men steeds naar verwijst, is de beruchte ramp die Lissabon trof op de dag van Allerheiligen van het jaar 1755. Op het ogenblik dat de kerken in de Portugese hoofdstad en ver daarbuiten bomvol zaten met biddende en zingende gelovigen, maakte een zware aardbeving op één enkele dag niet minder dan vijftigduizend doden. Men zou zich voor minder afvragen waar God op dat moment mee bezig was en waartoe al dat bidden heeft gediend!

Jezus beweert dat het geloof bergen verzet. Maar wij weten maar al te goed dat dit onwaar is. Er zijn jaren waarin de oogsten vernield worden ten gevolge van gure weersomstandigheden; andere jaren zijn zij overvloedig: het zondagsgebed van de boeren, hoe vurig ook, verandert daar absoluut niets aan. De Middeleeuwen, tijdperk van geloof, waren tevens een periode van epidemieën en hongersnoden. Nog nooit

16 Geciteerd in het weekblad *Tertio*, 2015, nr° 803-804, p. 3.

heeft het gebed een kankerpatiënt van de dood gered. De natuur verplettert ons met zijn determinismen. Katholieke regeringen laten gebeden opdragen voor de overwinning van hun legers, maar die verliezen evenveel gevechten als die van hun tegenstanders. 'Het gebed', schrijft Jacques Ellul, een gelovig man, 'wordt belachelijk gemaakt omdat zijn efficiëntie wisselvallig is'. Er is geen afdoend antwoord op die objectie. Eerlijkheid verplicht dat toe te geven.¹⁷

In een bekende passage uit zijn onsterfelijke roman *De gebroeders Karamazov* verbindt Dostojewski het probleem van het onverhoorde gebed met dat van het kwaad¹⁸, een connectie die niet vreemd is aan het Nieuwe Testament.¹⁹ Daardoor krijgt het een extra dimensie die het alleen maar schrijnender maakt en het gevoel van verlorenheid nog doet toenemen. In een gepassioneerde dialoog met zijn broer Aljosja zegt Iwan Karamazov:

Over Russische kinderen heb ik ongelooflijk veel materiaal verzameld. Een hooggeacht echtpaar, vader ambtenaar, beschaafde mensen met goede manieren, verfoeien hun vijfjarig dochttertje. Ik heb opgemerkt dat er veel mensen zijn die uitsluitend voor kinderen afkeer voelen. Voor iedereen zijn ze buitengewoon vriendelijk en aardig, maar kinderen kunnen ze letterlijk doodmartelen. Dat arme vijfjarige kind hebben die beschaafde ouders zo gemarteld, dat het bijna niet te beschrijven is. Ze hebben het kind geslagen, geranseld, met de voeten geschopt; het hele lichaampje zag blauw. En daarna zijn ze tot de verfijdste wreedheid gekomen. Bij

17 H. FESQUET, *La foi toute nue*, Paris, 1972, p. 183-184.

18 Dat het kwaad ook mensen treft die met groot vertrouwen en volharding hebben gebeden om het af te wenden, schijnt te suggereren ofwel dat God niets vermag tegen het kwaad en dat het dus zinloos is hem in het gebed te vragen er iets aan te doen, ofwel dat Hij instemt met het kwaad en ook dan heeft het gebed geen zin.

19 S.E. DOWD, *Prayer, Power, and the Problem of Suffering. Mark 11: 22-25 in the Context of Markan Theology*, Atlanta, 1988, p. 1: "The function of prayer is closely related to the problem of theodicy, or the problem of the tension between divine power and human suffering".

de strengste kou hebben ze het kind de hele nacht in de koude w.c. opgesloten. En dat alleen, omdat het niet zindelijk was. En dat heeft de moeder gedaan. Hoe heeft die moeder kunnen slapen, terwijl het kind de hele nacht op die plaats stond te huilen! Stel je voor, hoe dat kleine, vijfjarige wezentje, dat nog niet goed begrijpt wat er met haar gebeurt, huilt en jammert *en haar handjes naar God opheft en vraagt haar te beschermen*. Begrijp je dat, mijn vriend, mijn broer? Jij, lekebroeder, begrijp jij waarvoor dat nodig is? Ze zeggen, als zulke dingen niet zouden gebeuren, dan zouden de mensen het onderscheid tussen goed en kwaad niet kennen. Waarvoor heb ik het nodig het onderscheid te weten, als het ten koste van zoveel martelingen gaat? De hele wereld is de tranen van het arme kindje, *dat tot God om hulp roept* niet waard.²⁰

Een tekst zoals deze brengt aan het licht dat er niet alleen een contradictie bestaat tussen de Bijbelteksten die verhoging van het gebed beloven en de ervaring van de gelovigen dat hun smeken onbeantwoord blijft. Die contradictie wordt nog versterkt door de tegenstelling tussen het beeld van een liefhebbende God, dat de gelovige is meegegeven in de liturgie en de catechese, en de blijkbare onverschilligheid van een God die geen pink verroert om het lijden van een hulpeloos en biddend kind te verlichten. En dan heb ik nog niets gezegd over de vernietigingskampen van de nazi's waarin tijdens de tweede wereldoorlog miljoenen Joden als het ware aan de lopende band ter dood werden gebracht. Hoe zal daar jarenlang de hemel niet dagelijks zijn bestormd met vruchteloze smekingen om erbarmen en redding! Het is niet te verwonderen dat sindsdien overal de vraag opduikt: Kan men nog bidden na Auschwitz?²¹

20 F.M. DOSTOJEWSKI, *De gebroeders Karamazow*, Amsterdam, z.d., p. 208-209.

21 E. BIANCHI, *Actuele problemen rond het gebed*, Concilium, 1990, 3, p. 51.